

VÝVOJ ZAMĚSTNANOSTI V ZNEVÝHODNĚNÝCH OBLASTECH V LETECH 2002–2006

František Střeleček, Radek Zdeněk, Jana Lososová, Jihočeská Univerzita
v Českých Budějovicích*

1. Úvod

Znevýhodněné oblasti (Less Favoured Areas – LFA) jsou vymezeny Rozhodnutím EU (článek 50.3(a) EC č.1698/2005) a představují oblasti postižené významnými přírodními nevýhodami, zejména nízkou úrodností půdy nebo špatnými klimatickými podmínkami, a z hlediska hospodaření s půdou je důležité zachovat v nich extenzivní zemědělskou činnost. Cíle LFA jsou definovány v Nařízení Rady (ES) 1257/1999,¹ m. j. zajistit *nepřetržité využívání zemědělské půdy* a přispět tak k *zachování životaschopného společenství na venkově* (Hlava II, Kapitola V, Článek 13). Opatření Rady týkající se LFA se explicitně nevěnují problému zaměstnanosti obyvatelstva, životní úrovně obyvatelstva a odlivu lidí z těchto oblastí, ale soustřeďují se zejména na zachování zemědělské půdy a životního prostředí. V roce 2005 v EU 25 bylo celkem 91 milionů ha v LFA, z čehož 60 milionů v tzv. ostatních LFA.

Tabulka 1
Podíl LFA na celkové využívané zemědělské půdě v roce 2005

Podíl LFA	Stát
100 %	Finsko, Malta, Lucembursko
75–100 %	Irsko, Španělsko, Rakousko, Portugalsko, Slovensko
50–75 %	Německo, Řecko, Kypr, Itálie, Lotyšsko, Litva, Polsko, SR, Švédsko, Velká Británie
25–50 %	ČR, Estonsko, Francie
do 25 %	Belgie, Dánsko, Maďarsko, Holandsko

Výměra zemědělské půdy v LFA v České republice v roce 2007 byla 1 751 900 ha. V non LFA ve stejném roce byla 1 761 300 ha. Z porovnání obou čísel vyplývá, že LFA představují téměř 50 % celkové výměry zemědělské půdy (tabulka 1), z toho 29,3 % jsou horské oblasti. V znevýhodněných oblastech žije 3 152 tisíc obyvatel, tj. více než 30 % obyvatel v ČR. Vymezení LFA v České republice v roce 2007 uvádí obrázek 1.

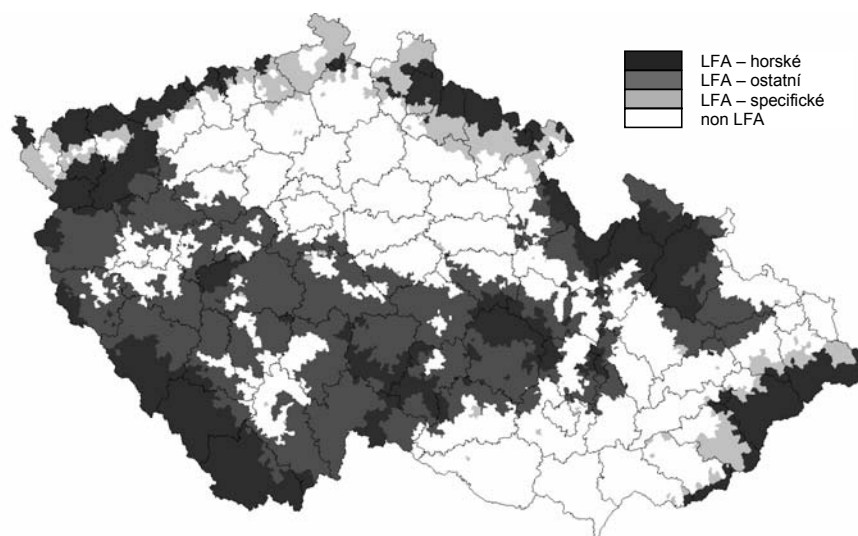
Zemědělci hospodařící v horských oblastech nebo v oblastech se sníženou úrodností půdy se nacházejí v určité konkurenční nevýhodě oproti zemědělcům hospo-

* Příspěvek byl zpracován s použitím prostředků MŠMT v rámci řešení výzkumného záměru MSM 6007665806.

1 České znění na <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:03:25:31999R1257:CS:PDF>.

dařících v produkčních oblastech. Bez podpory méně příznivých oblastí by docházelo k postupné redukci hospodaření na půdě a tím k znehodnocování těchto oblastí z ekologického a turistického hlediska. Výraznou podporou zemědělců hospodařících v méně příznivých oblastech jsou dlouhodobá opatření Společné zemědělské politiky. Byla zavedena v roce 1975 a představují rozsáhlý mechanismus podpor určených pro zachování krajiny v těchto oblastech.

Obrázek 1
Vymezení LFA v roce 2007

Česká republika je jedinou zemí EU, která omezila plochu oprávněnou pro poskytování plateb LFA jen na travní porosty (Nařízení vlády, 2004). V ostatních zemích tvoří oprávněnou plochu travní porosty včetně ploch věnovaných výrobě objemných krmiv, případně i dalších jmenovitých plodin, v některých zemích je to veškerá zemědělská půda farmy (Štolbová, 2007). Přiměřeností výše podpor pro LFA a jejich vlivu na hospodaření v méně příznivých oblastech v EU se zabývají např. Dax (2005), Dax, Hovorka (2007), Crabtree (2003), Štěleček et al. (2008), Szabo, Grznár (2008) či Štolbová, Hlavsa (2008).

Mimoprodukční funkce travních porostů zajišťují čistou, sladkou vodu, ochranu proti erozi, udržují půdní úrodnost, pomáhají udržet ohrožené druhy, podporují turistiku a udržují ráz krajiny a jsou bezesporu pro celou společnost národohospodářsky významné.

Trvale udržitelný rozvoj méně příznivých oblastí a oblastí s environmentálními omezeními závisí nejen na rozvoji zemědělství, ale i na rozvoji ostatních odvětví národního hospodářství, která jsou zdrojem zaměstnanosti a příjmů obyvatelstva. Z toho vyplývá i požadavek zkoumat, jak se tyto oblasti rozvíjejí, jaké jsou možnosti dalšího zaměstnání, úroveň odměňování a dalších faktorů utvářejících celkovou životní úroveň obyvatel těchto oblastí. Uvedený příspěvek se zabývá analýzou vývoje zaměstnanosti obyvatelstva v těchto oblastech.

Materiál a metodika

V příspěvku jsou použity výpočty na základě dat Mikrocensu v roce 2002 a databáze SILC (Statistics on Income and Living Conditions) roku 2006. Údaje o zaměstnanosti byly roztrženy podle jejich příslušnosti k LFA (sledují se obce s podílem výměry v LFA nad 50 %) a ostatní obce mimo LFA (non LFA). Rozsah souboru činí v roce 2002 8 532 osob (z toho 2 668 v LFA a 5 864 v non LFA) a 7 420 osob v roce 2006 (z toho 2 683 v LFA a 4 737 v non LFA).

Jako analytický nástroj je použita metoda shift-share analýzy, které je v zahraničí věnována značná pozornost. Shift-share analýza byla poprvé užita v práci Dunn (1960) a byla určena zejména pro analýzu dynamiky zaměstnanosti. Rozkládanou veličinou může být zaměstnanost (Bielik, Rajčániová, 2008; Riguelle et al., 2007; Blien, Wolf, 2002; Dinc, Haynes, 1999), přidaná hodnota (Esteban, 2000), produktivita práce (Maudos et al., 2008) i jiná veličina (Střeleček et al., 2009). Analýza vybrané veličiny touto metodou je vždy zaměřena na jeden z následujících aspektů:

- na posouzení dynamiky a strukturálních změn vybrané veličiny z hlediska jednotlivých odvětví;
- na statické hodnocení strukturálních změn z hlediska jednotlivých odvětví a regionů.

Shift-share analýza se v tomto příspěvku zaměřuje na posouzení dynamiky zaměstnanosti v oblastech LFA a non LFA v jednotlivých odvětvích národního hospodářství.

Pomocí shift-share analýzy lze změnu v zaměstnanosti v odvětví v zkoumaném regionu rozložit na národní komponentu, odvětvovou komponentu a regionální komponentu

$$e_i^{t+n} - e_i^t = \mu_i + \pi_i + \alpha_i \quad (1)$$

Národní komponenta (μ) zachycuje změnu zaměstnanosti v jednotlivých odvětvích (pro každou oblast) za předpokladu, že index zaměstnanosti bude v jednotlivých odvětvích a oblastech stejný jako index zaměstnanosti v celém národním hospodářství. Pokud je index zaměstnanosti větší než jedna, je národní komponenta pro všechna odvětví a oblasti kladná.

$$\mu_i = e_i^t \left(\frac{E^{t+n}}{E^t} - 1 \right) \quad (2)$$

Odvětvová komponenta (π) vyjadřuje změnu zaměstnanosti, která vyplývá z rozdílné dynamiky zaměstnanosti v jednotlivých odvětvích a za celé národní hospodářství.

$$\pi_i = e_i^t \left(\frac{E_i^{t+n}}{E_i^t} - \frac{E^{t+n}}{E^t} \right) \quad (3)$$

Regionální komponenta (α) vyjadřuje míru, s jakou se vývoj v jednotlivých odvětvích daného regionu vzdaluje od požadavků daných změnou zaměstnanosti v jednotlivých odvětvích národního hospodářství.

$$\alpha_i = e_i^t \left(\frac{e_i^{t+n}}{e_i^t} - \frac{E_i^{t+n}}{E_i^t} \right) \quad (4)$$

kde	t	základní období
	t + n	srovnávané období
	i	odvětví
	E	sledovaná veličina na národní úrovni
	e	sledovaná veličina na regionální úrovni

Maudos et al. (2008) vysvětlují rozdíl v produktivitě práce dvou období vnitřním odvětvovým efektem, statickým odvětvovým efektem (realokace zdrojů do produktivnějších sektorů) a dynamickým odvětvovým efektem (analýza tempa růstu odvětví s vyšší produktivitou). Poslední dva tvoří tzv. efekt strukturálních změn. Analýza je uplatněna na 47 odvětvích EU 15 a USA. Uvedená metoda silně připomíná rozklad změn produktivity práce se zbytkem. Esteban (2000) prezentuje statickou shift-share analýzu, pomocí níž hodnotí sektorovou strukturu produktivity práce s regionálními rozdíly. Metoda je použita na analýzu produktivity práce států EU. Knudsen (2000) rozšiřuje poznání shift-share analýzy o proporcionální komponentu a zároveň se zabývá vztahy mezi tradiční shift-share analýzou a uplatněním analýzy rozptylu u této metody. Ezcurra et al. (2007) popisují regionální rozdíly v produktivitě ve státech Evropské unie pomocí Giniho koeficientu a Theilových měr entropie a hodnotí podíly strukturální, regionální a alokační složky produktivity. Bielik, Rajčániová (2008) pomocí shift-share analýzy popisují změny na trhu práce od poloviny devadesátých let ve státech Visegrádské čtyřky. Corvers, Meriküll (2007) analyzují strukturu zaměstnanosti v 25 evropských státech. Mezinárodní rozdíly rozkládají na vnitro- a meziodvětvové efekty a efekt interakce a dále podle úrovně kvalifikace. Gaigné et al. (2003) analyzují změny v odvětvové struktuře zaměstnanosti mezi venkovskými a nevenkovskými oblastmi Francie. Pozitivní efekt struktury v urbanizovaných oblastech je snižován záporným geografickým efektem (pokles zaměstnanosti v průmyslu ve městech).

Podle matematické statistiky rozptyl součtu více proměnných je roven součtu rozptylů těchto proměnných plus dvojnásobku kovariance mezi jednotlivými proměnnými. Podle této definice lze variabilitu rozdílu mezi zaměstnaností v regionu základního a srovnávaného období rozložit na složky odpovídající variabilitě jednotlivých komponent a jejich kovariancí.

$$\sigma^2(e_i^{t+n} - e_i^t) = \sigma^2(\mu_i) + \sigma^2(\pi_i) + \sigma^2(\alpha_i) + 2\text{cov}(\mu_i, \pi_i) + 2\text{cov}(\mu_i, \alpha_i) + 2\text{cov}(\pi_i, \alpha_i) \quad (5)$$

K posouzení významnosti variability jednotlivých komponent je možné porovnat následující vztahy, které vyjadřují podíl variability příslušné komponenty na celkové variabilitě v regionu.

$$\frac{\sigma^2(\mu_i) + \text{cov}(\mu_i, \pi_i) + \text{cov}(\mu_i, \alpha_i)}{\sigma^2(e_i^{t+n} - e_i^t)} \quad (6)$$

$$\frac{\sigma^2(\pi_i) + \text{cov}(\pi_i, \mu_i) + \text{cov}(\pi_i, \alpha_i)}{\sigma^2(e_i^{t+n} - e_i^t)} \quad (7)$$

$$\frac{\sigma^2(\alpha_i) + \text{cov}(\alpha_i, \mu_i) + \text{cov}(\alpha_i, \pi_i)}{\sigma^2(e_i^{t+n} - e_i^t)} \quad (8)$$

I přes některé výhrady je shift-share analýza široce používána v regionálních studiích. Svým postupem umožňuje posoudit, o kolik se zvýší zaměstnanost vlivem národní, odvětvové a regionální komponenty. Dovede posoudit, která odvětví lze z hlediska zaměstnanosti považovat za rozvojová a která nikoliv a jak změna ve struktuře zaměstnanosti podle odvětví ovlivní vývoj zaměstnanosti. Využití těchto vztahů v regionální politice pak formuluje regionální efekt, který je rozhodující pro posouzení vlivu regionální politiky na vývoj zaměstnanosti v regionu. V tomto kontextu je i provedena následující analýza.

Výsledky a diskuse

Celková míra ekonomické aktivity v ČR dlouhodobě klesá. To je zapříčiněno především snížením ekonomické aktivity u nejmladších věkových kategorií. V posledních šesti letech klesla participace osob ve věku 15–19 let z 15 na 8,4 %.

Tabulka 2

Zaměstnanost v ČR podle odvětví a let (počet pracovníků v tis, podíl v % v závorce)

Odvětví (symbol)	2002		2006		Index 2006/2002
Zemědělství (ZEM)	227,9	(4,8)	181,7	(3,8)	0,798
Průmysl (PRU)	1 463,1	(30,7)	1 493,0	(30,9)	1,021
Stavebnictví (STA)	425,2	(8,9)	436,3	(9,0)	1,026
Obchod (OBCH)	619,8	(13,0)	613,6	(12,7)	0,990
Doprava (DOP)	367,6	(7,7)	361,0	(7,5)	0,982
Ostatní (OST)	1 657,6	(34,8)	1 741,4	(36,1)	1,049
Zaměstnaní celkem	4 764,9	(100)	4 828,1	(100)	1,013

Pramen: ČSÚ

Vývoj zaměstnanosti v ČR podle jednotlivých odvětví

Vývoj podílu jednotlivých odvětví na celkové dynamice zaměstnanosti v ČR uvádí tabulka 2. Míra zaměstnanosti v letech 2002–2006 nevykazovala žádné jednoznačné tendence s výjimkou posledních let, kdy se tato míra zvyšovala. Tempo růstu zaměstnanosti v ČR ve sledovaném období 2002–2006 bylo 101,33 %. Ve výběrovém souboru LFA a non LFA bylo tempo růstu zaměstnanosti nižší a činilo 100,02 %. Pro všechny výpočty bylo zvoleno tempo růstu zaměstnanosti v národním hospodářství, které lépe

odráží realitu růstu zaměstnanosti. Největší nárůst zaměstnanosti zaznamenala ostatní odvětví, následuje stavebnictví a průmysl. K výraznému poklesu zaměstnanosti došlo v odvětví zemědělství (o 20,3 %).

Tabulka 3

Zaměstnanost podle oblastí, odvětví a let (počet pracovníků v tis., podíl v % v závorce)

Odvětví	2002				2006			
	LFA		non LFA		LFA		non LFA	
ZEM	91,8	(6,3)	99,7	(3,3)	89,9	(6)	112	(3,8)
PRU	494,3	(34,1)	781,9	(25,7)	528,3	(35)	756,2	(25,4)
STA	126,5	(8,7)	260,7	(8,6)	137,8	(9,1)	271,3	(9,1)
OBCH	211	(14,6)	541,1	(17,8)	223,3	(14,8)	481	(16,1)
DOP	111	(7,7)	324	(10,7)	117	(7,7)	279,9	(9,4)
OST	414,8	(28,6)	1033,1	(34)	414,2	(27,4)	1079,9	(36,2)
Celkem	1449,4	(100)	3040,5	(100)	1510,6	(100)	2980,3	(100)

Pramen: ČSÚ

V **LFA** pracovalo v roce 2006 31,3 % z celkového počtu zaměstnaných v ČR. Z hlediska jednotlivých odvětví byl podíl zaměstnanosti v LFA na celkové zaměstnanosti v ČR v zemědělství 1,9 %, v průmyslu 10,9 %, ve stavebnictví 2,9 %, v obchodu 4,6 %, v dopravě 2,4 % a v ostatních odvětvích 8,6 %. Podíl zaměstnanosti v zemědělství je ve srovnání s ostatními odvětvími LFA nejnižší, a proto se zemědělství nemůže stát hlavním aktérem rozvoje dané oblasti. K vysokému podílu zaměstnanosti v průmyslu přispívají jak obce s větším počtem obyvatel než 2 000 (městské obce), tak i obce venkovské. Také u venkovských obcí je největší zaměstnanost v průmyslu. To je dáno tím, že 44,2 % pracujících z venkovských obcí dojíždí za prací v rámci okresu zpravidla do větších měst.

V LFA se v roce 2006 v porovnání s rokem 2002 zvýšil počet pracovníků o 61 229. Nadpoloviční podíl na této dynamice mělo odvětví průmysl (34 045 pracovníků). Nízké tempo růstu zaměstnanosti v zemědělství (98 %) vyvolalo pokles počtu pracovníků o 1 859 osob (tabulka 3). To bylo způsobeno přechodem zemědělských podniků na pracovně méně náročné technologie, především na pastevní odchov skotu. Udržení dosavadního trendu zaměstnanosti v LFA ve venkovských obcích vyžaduje určité změny v regionální politice, především v dopravní obslužnosti venkovských obcí a v koordinaci plánů regionálního rozvoje měst a obcí.

V **non LFA** je patrný opačný vývoj. Ve sledovaném období poklesl počet pracovníků o 60 151 osob. Zvýšení počtu pracovníků nastalo u ostatních odvětví (+46 809 pracovníků). To ovlivnil především výrazný růst odvětví finančního zprostředkování především ve větších městech. Menší přírůstky zaměstnanosti jsou v zemědělství (+12 315 pracovníků) a ve stavebnictví (+10 623 pracovníků). Průmysl, obchod a doprava zaznamenaly pokles pracovníků. V non LFA pracovalo v roce 2006 v průmyslu 25,4 %, 16,1 % v obchodu, 9,4 % v dopravě, 9,1 % ve stavebnictví a 3,8 % v zemědělství. Pouze v odvětví doprava, obchod a ostatní byla v non LFA větší zaměstnanost než v LFA.

Další analýza směřuje k posouzení, jak LFA a non LFA oblasti kopírují dynamiku

rozvoje zaměstnanosti jednotlivých odvětví národního hospodářství. Odvětví s vyšším tempem růstu v jednotlivých oblastech, než uvádí národní komponenta, znamenají konkurenční výhodu v zaměstnanosti jednotlivých odvětví dané oblasti.

Národní komponenta umožňuje stanovit počet pracovníků v roce 2006 při stejném tempu růstu zaměstnanosti v jednotlivých odvětvích a oblastech jako v celém národním hospodářství (tabulka 4).

Tabulka 4

Národní, odvětvová a regionální komponenta v LFA a non LFA (počet pracovníků)

Odvětví	Národní komponenta		Odvětvová komponenta		Regionální komponenta	
	LFA	non LFA	LFA	non LFA	LFA	non LFA
ZEM	1 216	1 322	-19 807	-21 521	16 732	32 513
PRU	6 551	10 362	3 576	5 656	23 917	-41 679
STA	1 676	3 454	1 636	3 371	8 064	3 797
OBCH	2 797	7 172	-4 910	-12 590	14 330	-54 702
DOP	1 471	4 294	-3 480	-10 161	8 073	-38 249
OST	5 497	13 691	14 740	36 709	-20 849	-3 592

Pramen: ČSÚ, vlastní výpočty

Průměrné tempo růstu zaměstnanosti v národním hospodářství je rozhodujícím faktorem ovlivňujícím celkový přírůstek pracovníků ve sledovaných letech. Uplatněním pouze národní komponenty by přírůstek pracovníků byl více jak 59 tis., což je 94 % celkového přírůstku pracovníků v národním hospodářství.

V LFA je skutečný přírůstek v jednotlivých odvětvích ve srovnání s přírůstkem vlivem národní komponenty větší (42 021) pracovníků. Požadovaný přírůstek národní komponentou byl 19 208 pracovníků. Největší přírůstek ve srovnání s národní komponentou dosahoval průmysl (27 494) pracovníků, nejnižší přírůstek byl v dopravě (4 590 pracovníků). Naproti tomu zemědělství a ostatní odvětví nedosahovaly přírůstku požadovaného národní komponentou.

V non LFA byl celkový přírůstek zaměstnanosti vlivem národní komponenty 40 296 pracovníků. Tento přírůstek pracovníků se nedaří naplnit, ve skutečnosti došlo ve sledovaném období k poklesu o 60 151 pracovníků. Tempo růstu zaměstnanosti v non LFA bylo pouze 98 %.

Odvětvová komponenta je založena na rozdílu indexů tempa růstu zaměstnanosti v jednotlivých odvětvích a tempa růstu zaměstnanosti v celém národním hospodářství. Přestože se jedná o vžitou metodiku, nemají jednotlivá tempa růstu stejný základ, a tím i jejich rozdíl vyjadřuje spíše rozklad věcný než rozklad statistický. Použijeme-li místo rozdílu jednotlivých temp rozdíl v počtu pracovníků vyvolaný těmito změnami, potom je aditivní vlastnost zachována.

Struktura pracovníků v základním období vzhledem k tempu růstu jednotlivých odvětví určuje, jak bude působit odvětvová komponenta. Má-li region větší stav pracovníků v základním období u odvětví s vyššími hodnotami odvětvové kompo-

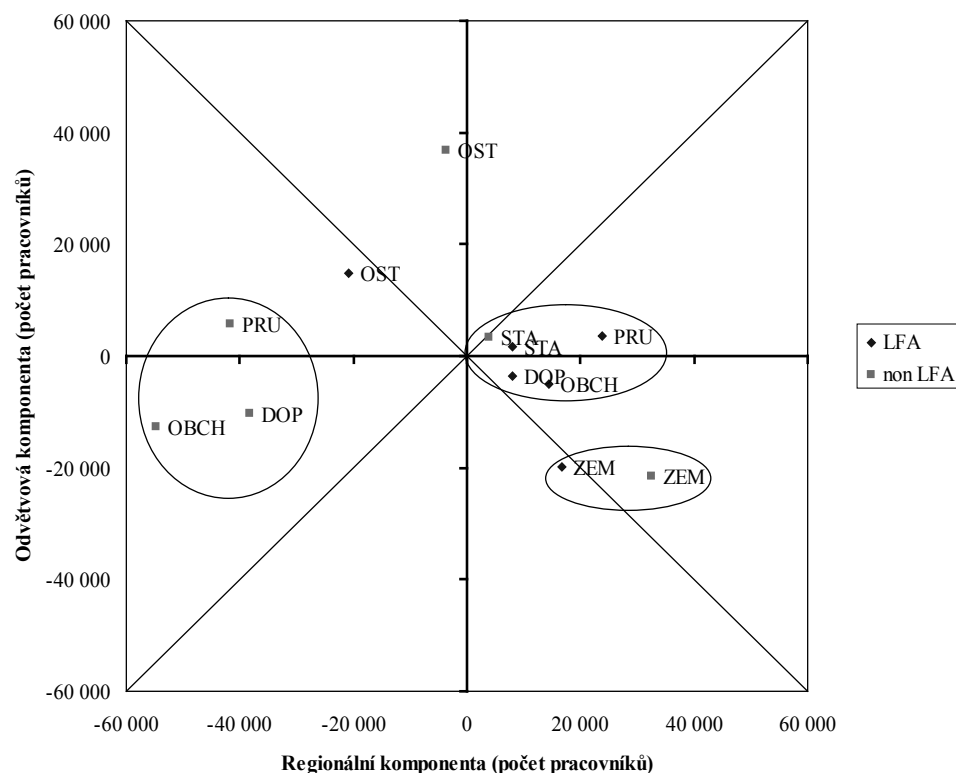
nenty, pak je vliv odvětvové komponenty pozitivní a naopak. Odvětvová komponenta má v tomto smyslu kritériální charakter.

Vliv odvětvové komponenty na zaměstnanost v celém národním hospodářství má málo výraznou negativní tendenci, projevující se v poklesu pracovníků o 6 781. Přestože průmysl, stavebnictví a ostatní odvětví vykazovaly vyšší tempo růstu zaměstnanosti ve srovnání s tempem růstu zaměstnanosti v národním hospodářství, nestačila tato odvětví pokrýt pokles zaměstnanosti pracovníků v zemědělství, obchodu a dopravě. Významně záporné tempo růstu v zemědělství ve sledovaném období je nepříjemné pro LFA vzhledem k poměrně vysokému podílu pracovníků v zemědělství. Jen zemědělství a obchod znamenaly pokles zaměstnanosti o téměř 59 tis. pracovníků. Ani pozitivní politice v této oblasti se nepodařilo vyrovnat snížení pracovníků vlivem odvětvové komponenty.

Regionální komponenta vyjadřuje, do jaké míry se vývoj v daném regionu a odvětví vzdaluje od požadavků daných růstem zaměstnanosti v jednotlivých odvětvích národního hospodářství. V případě, že změna odvětví v regionu je stejná jako v celé ČR, pak hodnota regionální komponenty bude nulová. V případě, že tempo růstu odvětví v regionu je větší nežli tempo růstu odvětví v ČR, pak je příspěvek regionu v zaměstnanosti kladný a dané odvětví se z hlediska zaměstnanosti v regionu úspěšně rozvíjí.

Regionální komponenta v LFA vlivem vyššího tempa růstu v regionu než v ČR zvýšila celkový počet pracovníků v LFA o 42 020 osob. Největší podíl na tomto přírůstku měl průmysl (+23 917), zemědělství (+16 732) a obchod (+14 330 pracovníků). V non LFA došlo ke snížení počtu pracovníků vlivem regionální komponenty o 100 447. Na tomto snížení měl především podíl obchod, průmysl a doprava. V LFA lze zaznamenat příznivý vývoj zaměstnanosti ve všech odvětvích s výjimkou ostatních odvětví, která jsou umístěna především ve větších městech. Přestože dotace do zemědělství v LFA jsou větší než v non LFA, byl počet nově vytvořených míst v zemědělství v LFA menší než v non LFA. V non LFA způsobila propad zaměstnanosti především odvětví obchod, průmysl a doprava.

Obrázek 2
Regionální vs. odvětvová komponenta

Posouzení vztahu regionální a odvětvové komponenty

Obrázek 2 porovnává vztah mezi hlavními komponentami shift-share analýzy, tj. mezi regionální a odvětvovou komponentou. V daném grafu lze vydělit tři shluky odvětví, které jsou charakterizovány podobnými tendencemi.

Shluk zemědělství v obou oblastech je charakterizován negativním vlivem odvětvové komponenty. Regionální komponenta v LFA téměř vyrovnává tento negativní vliv a v non LFA významně převažuje. Společné působení obou komponent znamená v LFA snížení počtu pracovníků o 3 077 osob a v non LFA zvýšení počtu pracovníků o 10 992. Vyšší dynamika zaměstnanosti v zemědělství v non LFA je rozhodně dobrým výsledkem manažerské činnosti v této oblasti.

V druhém shluku odvětvová komponenta osciluje kolem nuly. Vývoj zaměstnanosti v jednotlivých odvětvích odpovídá téměř vývoji zaměstnanosti v národním hospodářství. Převažujícím působením regionální komponenty se v porovnávaných letech zvýšila v této oblasti zaměstnanost o 42 020 pracovníků. Tento posun způsobilo zvýšení podílu pracovníků u odvětví s vyšším tempem růstu zaměstnanosti. Výše

uvedená odvětví výrazně přispívají ke stabilizaci obyvatelstva v této oblasti a potažmo i udržení požadovaného rozměru zemědělství.

Opakem je komponenta průmyslu, dopravy a obchodu v non LFA. Odvětvová komponenta průmyslu se poměrně málo odlišuje od nuly (odchylka je méně než 6 tisíc pracovníků). Významný rozdíl této komponenty od nuly je pouze u dopravy a obchodu (pokles pracovníků o 10 161, resp. 12 590). Tento pokles je umocňován regionální komponentou, u níž je pokles podstatně vyšší (−38 249, resp. −54 702 pracovníků). Hlavním faktorem záporné odvětvové komponenty v obchodu a dopravě je relativní úbytek spojený s poměrně vysokou zaměstnaností v těchto odvětvích. Působení obou komponent znamenalo pokles pracovníků v uvedených odvětvích v non LFA o více než 100 000 pracovníků. Řešení zaměstnanosti v non LFA je třeba především soustředit na tato odvětví.

Ostatní odvětví v non LFA mají vysokou odvětvovou komponentu. Její výše je především ovlivněna vývojem v hlavních městech. V LFA dochází k přibližnému vyrovnání vlivu obou těchto komponent.

Posouzení variability komponent

V LFA je variabilita změny zaměstnanosti podle jednotlivých odvětví v porovnání s non LFA třikrát menší (směrodatná odchylka pro LFA je 11 926 pracovníků, pro non LFA 36 678). V LFA se jednotlivé komponenty podílejí na celkové variabilitě tímto podílem: regionální komponenta 70,2 %, odvětvová komponenta 20,1 % a národní komponenta 9,8 %. V non LFA je pořadí vlivu jednotlivých komponent shodné. Vliv regionální komponenty je 65,6 %, vliv odvětvové komponenty je 31,8 % a vliv národní komponenty je 2,6 %. Rozhodující vliv na celkovou variabilitu v obou oblastech měla regionální komponenta. Tento vliv lze přičíst dobré aktivitě oblastí v rozvoji pracovních míst.

Velikost národní komponenty je závislá na míře shody struktury zaměstnanosti v jednotlivých odvětvích v základním období v daném regionu a národním hospodářství. Výše regionální komponenty je vyjádření konkurenční schopnosti daného regionu z hlediska tvorby pracovních míst. Závisí na vytváření příznivých podmínek pro rozvoj stávajících odvětví v regionu a navíc na využívání regionálních zvláštností při tvorbě pracovních míst. Pozitivní regionální komponenta v LFA potvrzuje nejen příznivé výsledky společné zemědělské politiky věnované těmto oblastem, ale navíc i péči regionálních orgánů o úspěšný rozvoj zaměstnanosti.

Závěr

V roce 2006 měly znevýhodněné oblasti (LFA) a ostatní oblasti (non LFA) v jednotlivých odvětvích přibližně stejnou strukturu zaměstnanosti. Výjimkou byl průmysl, kde podíl pracovníků v tomto odvětví k celkovému počtu pracovníků v LFA byl o 9,6 procentního bodu vyšší než v non LFA. V ostatních odvětvích je vyšší podíl zaměstnanosti v non LFA, a to o 8,8 p.b. Přibližně dvouprocentní rozdíly byly v odvětví zemědělství, obchodu a dopravě. Zaměstnanost v jednotlivých odvětvích příliš neodpovídá podmínkám sledovaných oblastí a nepřírozně vyšší zaměstnanost v průmyslu LFA je výsledkem dojíždění zpravidla do okresních měst.

Tempo růstu zaměstnanosti v letech 2006/2002 v národním hospodářství bylo 101,3 %. Požadavek na změnu počtu pracovníků v roce 2006 při zachování stejného tempa růstu v oblastech jako v celém národním hospodářství řeší národní komponenta. Ve znevýhodněných oblastech by to vyžadovalo zvýšit počet pracovníků o 19 208. Na tomto zvýšení by se měl podílet především průmysl, ostatní odvětví a obchod. Tato odvětví by pokryla přírůstek zaměstnanosti v LFA ze 77 %. V non LFA národní komponenta požaduje zvýšení počtu pracovníků o 40 296 a rozhodujícími jsou průmysl, obchod a ostatní odvětví. Tato odvětví by pokryla celkový nárůst, požadovaný národní komponentou, ze 78 %.

Odvětvová komponenta charakterizuje požadavek na změnu počtu pracovníků v jednotlivých odvětvích v oblasti vzhledem ke změně počtu pracovníků v národním hospodářství. V průmyslu, stavebnictví a ostatních odvětvích požaduje odvětvová komponenta navýšení pracovníků. V ostatních odvětvích znamená ve srovnání s národní komponentou jejich snížení.

Podle regionální komponenty růst zaměstnanosti v jednotlivých odvětvích s výjimkou ostatních odvětví byl v LFA větší než v jednotlivých odvětvích národního hospodářství. V LFA se zvýšil počet zaměstnanců vlivem regionální komponenty o 42 020. Ne tak jednoznačná situace byla v non LFA, kde regionální komponenta znamenala pokles pracovníků o 100 447. To bylo způsobeno především nedostačujícím vývojem zaměstnanosti v odvětví průmysl (pokles o 41 679 pracovníků), obchod (pokles o 54 702 pracovníků), doprava (pokles o 38 249 pracovníků) a ostatní odvětví (pokles o 3 592 pracovníků).

Celková změna zaměstnanosti v LFA je ovlivněna především pozitivním vývojem regionální komponenty převažujících odvětví. V non LFA oblasti je pokles počtu pracovníků vlivem odvětvové komponenty (především doprava a obchod) umocněn nepříznivými hodnotami regionální komponenty. Záporná hodnota regionální komponenty je i v průmyslu. V non LFA oblasti regionální komponenta neguje národní a odvětvovou komponentu a navíc znamená pokles zaměstnanosti o 60 151 pracovníků. Klíčovým bodem je tedy řešení zaměstnanosti v průmyslu, obchodu a dopravě. Tato odvětví se ve sledovaném období nedostatečně vyrovnala s vývojem zaměstnanosti a nepříznivě jej ovlivnila.

Literatura

- BIELIK, P., RAJČANIOVÁ, M. 2008. Shift-share analysis of employment growth – the case of the V4 countries. *Agricultural Economics-Zemědělska ekonomika*. 2008, vol. 54, No. 8, pp. 347–351.
- BLIEN, U., WOLF, K. 2002. Regional development of employment in eastern Germany: an analysis with an econometric analogue to shift-share techniques. *Papers in Regional Science*. 2002, vol. 81, pp. 391–414.
- CORVERS, F., MERIKÜLL, J. 2007. Occupational structures across 25 EU countries: the importance of industry structure and technology in old and new EU countries. *Economic Change and Restructuring*. 2007, Vol. 40, No. 4, pp. 327–359. ISSN 1573-9414.
- CRABTREE, R. et al. 2003. Review of Area – based Less Favoured Area Payments across EU Member States. Report for the Land Use Policy Group of the GB Statutory Conservation, Countryside and Environment Agency. CJC Consulting, May 2003. Oxford.

- DAX, T. 2005. The Redefinition of Europe's Less Favoured Areas. 3rd Annual Conference 'Rural Development in Europe' – Funding European Rural Development in 2007-2013. London, 15-16th November, 2005.
- DAX, T., HOVORKA, G. 2007. The territorial dimension of the Common Agricultural and Rural Development policy (CAP) and its relation to cohesion objectives. Published in: *Less Favoured Areas for Agriculture and Rural Areas*, 2007. pp. 20-32.
- DINC, M., HAYNES, K. E. 1999. Sources of regional inefficiency. An integrated shift-share, data envelopment analysis and input-output approach. *The Annals of Regional Science*. 1999, Vol. 33, pp. 469-489.
- DUNN, E. S. 1960. A statistical and analytical technique for regional analysis. *Papers and Proceedings of the Regional Science Association*, 1960, Vol. 6, pp. 97-112.
- ESTEBAN, J. 2000. Regional convergence in Europe and the industry mix: a shift-share analysis. *Regional Science and Urban Economics*, 2000, Vol. 30, pp. 353-364. ISSN 0166-0462.
- EZCURRA, R., PASCUAL, P., RAPÚN, M. 2007. Spatial inequality in productivity in the European union: sectoral and regional factors. *International Regional Science Review*, 2007, Vol. 30, No. 4, pp. 384-407. ISSN 0160-0176.
- GAIGNÉ, C., PIGUET, V., SCHMITT, B. 2003. Changes in rural versus urban manufacturing employment: a shift and share analysis on French data. [Working Paper, 2003/7] Centre d'Economie et Sociologie appliquées à l'Agriculture et aux Espaces Ruraux.
- KNUDSEN, D. C. 2000. Shift-share analysis: further examination of models for the description of economic change. *Socio-Economic Planning Sciences*, 2000, Vol. 34, pp. 177-198. ISSN 0038-0121.
- MAUDOS, J., PASTOR, J. M., SERRANO, L. 2008. Explaining the US-EU productivity growth gap: Structural change vs. intra-sectoral effect. *Economic letters*, 2008, vol. 100, pp. 311-313. ISSN 0165-1765.
- NARIŽENÍ VLÁDY 241/2004 o podmínkách provádění pomoci méně příznivým oblastem a oblastem s ekologickými omezeními.
- RIGUELLE, F., THOMAS, I., VERHETSEL, A. 2007. Measuring urban polycentrism: a European case study and its implications. *Journal of Economic Geography*. 2007, Vol. 7, pp. 193-215.
- STŘELEČEK, F., LOSOSOVÁ, J., ZDENĚK, R. 2008. Economic results of agricultural holdings in less favoured areas. *Agricultural Economics-Zemedelska ekonomika*. 2008, Vol. 54, No. 11, pp. 510-520. ISSN 0139-570X.
- STŘELEČEK, F., ZDENĚK, R., LOSOSOVÁ, J. 2009. Comparison of agricultural subsidies in the Czech Republic and in the selected states of the European Union. *Agricultural Economics-Zemedelska ekonomika*. 2009, Vol. 55, No. 11, pp. 519-533. ISSN 0139-570X.
- SZABO, L., GRZNÁR, M. 2008. Prosperity factors of agricultural companies in the SR in the LFA after the EU integration. *Agricultural Economics-Zemedelska ekonomika*. 2008, Vol. 54, No. 10, pp. 461-466. ISSN 0139-570X.
- ŠTOLBOVÁ M., HLAVSA T. 2008. The impact of the LFA payments on the FADN farms in the Czech Republic. *Agricultural Economics-Zemedelska ekonomika*. 2008, Vol. 54, No. 10, pp. 489-497. ISSN 0139-570X.
- ŠTOLBOVÁ, M. 2007. Comparative analysis of less-favoured areas payments in the EU states. *Agricultural Economics-Zemedelska ekonomika*. 2007, Vol. 53, No. 10, pp. 455-465. ISSN 0139-570X.

DEVELOPMENT OF EMPLOYMENT IN LESS FAVOURED AREAS IN 2002–2006

František Střeleček, Radek Zdeněk, Jana Lososová, University of South Bohemia, Faculty of Economics, Studentská 13, CZ – 370 05 České Budějovice (strelec@ef.jcu.cz, zdenek@ef.jcu.cz, lososova@ef.jcu.cz).

Abstract

More than 30% of the population lives in less favoured areas in the Czech Republic. These areas are characterized by a number of limitations such as shorter growing season, lower average annual temperature, the worse traffic conditions, higher environmental protection and others. Sustainable development of these areas depends not only on development of agriculture in these areas that is well supported, but also on the development of other sectors of the economy. An important element of development of these areas is a sufficient number of job opportunities. An analysis of employment in the years 2002–2006 was performed to investigate this. The method shift-share analysis was used. The analysis revealed that the total change of employment in the LFA was influenced mainly by a positive development of the regional component in the most important sectors. In the non LFA, the decrease of a number of workers due to the industry-mix component (mainly transport and trade) was intensified by unfavourable values of the regional component. Dealing with the situation of the employment in industry, trade and transport is the key matter.

Keywords

employment, less favoured areas, shift-share analysis

JELClassification

R11